

Sofie

2011

Het doodstille hemelgewelf.

De ruisende ademhaling van de zee.

Ik sta in de wind op een duintop, het brede, bleke strand is leeg, het golvende, zoute water tot aan de horizon, grauw als de as die ik langs de vloedlijn heb uitgestrooid.

Haar as.

Ik haal diep adem, in mijn hand houd ik het naamloze steentje van chamotteklei dat bij haar in het vuur is geweest.

Een grijs ovaal steentje met alleen haar nummer.

Ik weet wie zij was, ik heb weet van de weg die ze is gegaan.

Ze heeft het mij verteld, haar lange vlucht, haar terugkeer en hoe ze onverwacht in mijn leven was gekomen.

Zij had mij gevonden.

Niet zo heel lang geleden.

Ze was op mij toe gelopen, verlegen glimlachend.
'Ach, Sebastiaan,' zei ze zacht, 'Sebastiaan.'

Hoe zij op een dag over het geheim begon te praten dat ze bij zich droeg, moest praten, hortend, huilend met uithalen; haar schokkende, smalle schouders.

Haar dagen in het verzorgingstehuis.

De stilte in haar ogen, de kat slapend op haar schoot.

Ze zat bij het raam en keek naar de wolken en op een morgen ging ze liggen en bewoog niet meer, de kat opgekruld aan het voeteinde van haar bed.

Een glimlach op het koude gezicht.

Ik had haar op het voorhoofd gekust.

De vrouw die hoopte dat ik haar broer was.

Sofie.

Vandaag heb ik haar naar het eiland gebracht en haar meegegeven aan de wind en de golven. In het schuim op de vloedlijn beweegt de witte roos die ik voor haar heb achtergelaten en ik zie hoe de zee de roos met steelse halen naar zich toe begint te trekken.

Ik stop het genummerde steentje van chamotteklei in mijn zak.

Boven mij verschijnen twee zilvermeeuwen. Uit het niets, de een de schaduw van de ander. Gelijk

is hun vleugelslag, loom en sierlijk, gelijk ook de kalme beweging van hun spiedende kop met het bleke oog, de gele snavel met de rode bloedvlek. Ze vliegen naar zee, in stilte. Ik kijk ze na tot ze zwenkend uiteengaan en verdwijnen in het grote, grijze licht.

Alsof ze niet zijn geweest.

Kortstondig.

Ik draai me om, hang de rugzak met de zilveren koker van karton die haar as bevatte over mijn schouder en daal langzaam het duin af.

Onherroepelijk.

Alles is onherroepelijk.

De brief

2006

Mijn kleine reis door het glinsterende waterland-
schap.

De horizon brandt oranjerood, nabij drijven don-
kere wolkenflarden langzaam naar het laatste blauw
van de dag.

Ik sta buiten op het autodek van de veerboot,
mijn handen omklemmen de koude ijzeren reling,
ik voel de kracht van de zware dieselmotoren, hete
lucht trilt in vuile slierten uit de zwart-witte schoor-
steenpijpen. Het eiland met de beide vuurtorens is
een nog vage verheffing tussen water en lucht.

Laag over de golven jakkert een sliert eidereen-
den.

De veerboot vaart in trage lussen door de dei-
ning, volgt onverzettelijk de geul tussen de rode en

groene lichtboeien, het eiland dat dichterbij komt en dan weer gaat wijken en ook de beide vuurtorens, de gedoofde witte in het dorp en de rode aan zee die bij zonsondergang lichtsignalen over de zee flitst, ze zullen langzaam verschuiven, eerst nog ver uiteen om dan naar elkaar toe te komen en zodra de rode een paar tellen achter de witte verdwijnt, zal de overtocht nog vijf minuten duren.

Ik kijk naar het eiland dat op mij wacht. Ik kom er al zo lang, ik heb er mijn herinneringen, ik weet er de weg, ken ieder schelpenpad. De duinen en de kwelder zullen mij troosten, de vergezichten over zee zullen mij verzoenen met het bestaan, de stille wolkenluchten zullen me kalm maken. Ik moet nadenken over mijn bestaan nu ik te verstaan heb gekregen dat mijn contract als programmamaker bij de omroep niet meer verlengd is, dat ik met pensioen ben gestuurd.

Ik voel een tinteling over mijn huid gaan.

In mijn hoofd die stem: 'Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan. We gaan afscheid nemen, het is niet anders.'

Wrevel.

Had ik toen niet moeten uithalen, mijn vuist hard op de mond die zo tegen mij sprak?

Ik moest weg van huis, ik moest naar het eiland, het strand en de Noordzee zien, het lege, lege strand en de zee die altijd dezelfde is en onophoudelijk anders.

Ik moest weg, mijn gedachten ordenen, het dorp uit, weg uit mijn straat, de burens die ik soms in hun halfduistere woning zag zitten – ze waren dood behalve dat ze zo nu en dan nog even bewogen, een pagina in een tijdschrift omsloegen, gaapten. Lang dacht ik dat ik tijdelijk in het dorp zou wonen waar ik ooit voor mijn werk was aangekomen. Het kon niet waar zijn dat ik daar mijn hele leven zou doorbrengen. Niet daar. Tot ik op een dag ontdekte dat ik al dertig jaar in het dorp woonde en besepte dat ik er vermoedelijk zou eindigen. Nooit meer terug naar de stad van mijn verleden, maar die bestond eigenlijk ook niet meer. De tijd achter mij begon af te brokkelen.

Er deint een vissersboot voorbij met breed uithangende, druipende netten, op het achterdek bewegen mannen in gele overalls. Zij duwen tegen blauwe tonnen, spuiten water op het dek. Boven de bruisende sleep achter de kotter een wilde dwarreling van zwevende en duikende zeevogels.

Het was zo langzaam begonnen, zo geleidelijk. Zo langzaam dat ik het vergaan van de tijd niet op mijzelf had betrokken. Ik zag alleen de anderen die trager werden, de anderen die achterbleven. Achterbleven in hun verleden, in hun te vaak vertelde verhalen. Ik hoorde hun vale stemmen, zag hun onzekere tred.

Zo zou het mij niet vergaan.

Mij niet.

Anderen gaven het op, werden ziek.

Ik niet.

Van anderen werd gezegd dat zij te oud waren geworden voor hun werk, dat de grens was bereikt.

Dat zou mij niet gezegd worden.

Mij niet.

Dacht ik.

En toen was het zover.

Natuurlijk wist ik dat ik het ten slotte zou verliezen, de tijd kent geen vrienden. Ook voor mij geen erbarmen. De dagen die onder mij weggleden, de tijd hield geen halt, joeg voort over land en zee, raasde over mijn hart. Onstuitbaar. Ik voelde wel dat ik stap voor stap moest toegeven.

Mijn levenskracht begon al wat te rimpelen, spieren verslapten, het lichaam dat al naar de aarde toe boog. Ik zag de jaren gevlekt en getekend in mijn huid. 's Nachts wakker, verlangend naar het daglicht om al het gevreesde te lijf te gaan. Natuurlijk was er geen ontkomen.

Maar geen berusting, niet in mij.

Hoe ik nog fietste.

Tegen de wind in.

Ik hoor stemmen achter mij, twee vrouwen lopen gearmd over het dek mijn kant op, ze houden kouwelijk de kraag van hun jas dicht. Ze praten luid, lacherig.

‘Liggen we daar, gaat z’n telefoon. Z’n oma. Staat ie meteen op en gaat douchen.’

‘Dat meen je niet.’

‘Ja, hij moest met zijn oma naar de ijzerwinkel,’ zei die.

Hun opgewonden stemmen sterven weg.

De wind steekt op en slaat bij vlagen door het holle hekwerk, gorgelend, jankend, fluitend, muziek niet van hier, uitwaaierend over het water.

Ik luister ernaar, het zijn de verontrustende klanken die ik lang zocht maar niet kon vinden. Gevonden nu het te laat is, het programma dat ik jaren maakte is beëindigd. *Klankbeelden-Beeldklanken*, zondagsmorgens, twaalf minuten. Ik verzamelde oude documentairefilmfragmenten zonder geluid die ik van muziek voorzag, aanvankelijk een keuze uit het klassieke repertoire, van Monteverdi, Bach tot Bruckner, Mahler. Later kreeg ik de gelegenheid jonge componisten een opdracht te geven om een stuk te schrijven bij de beeldenreeks die ik had samengesteld. Toen de omroep daar na twee seizoenen geen geld meer voor vrij wilde maken, trok ik de uitzending naar mezelf toe, begon vaker zelf in zwart-wit te filmen, versterkte de beelden met muziek, vertelde kleine verhalen, die soms op filmfestivals werden vertoond. Zoals de lege trappenhuizen in de schemering en de stem van tenor Fritz Wunderlich: ‘Und Morgen wird die Sonne wieder scheinen’. Een titelkaart aan het einde vermeldde

dat de zanger op een trap was gestruikeld. Dood, zesendertig jaar.

Of de aflevering met vertraagde archiefbeelden van de contouren van Auschwitz-Birkenau, in geluid met de galm van het verleden een deel uit Griegs pianoconcert in a mineur, opus 16, gespeeld door Arturo Benedetti Michelangeli, een concert voor paus Johannes XXIII in Vaticaanstad. De titelkaart: 1942, met als toelichting dat de grote vernietiging van mensen in het kamp was begonnen en er gelijktijdig elders met overgave en ontroerend werd gemusiceerd.

Al mijn leven lang hoor ik muziek bij beelden, zie ik beelden als ik naar muziek luister. Nu hoor ik in de jagende wind die door het hekwerk van de veerboot gaat de klanken voor de wrange beelden van verlatenheid die ik laat op de avond met een kleine camera in een Duitse dierentuin had vastgelegd. Een orang-oetangpaar achter glas in een neon verlichte naakte, hoge ruimte, hun woonkamer, de vrouw met een neergeslagen blik, een gescheurd dekentje om haar schouders, de man zit beschermend bij haar, raakt haar gezicht met een gekromde vinger behoedzaam aan, hun voorhoofden beroeren elkaar kozend.

Mensenogen.

Opgesloten.

De man verheft zich, komt schuifelend naar vo-

ren, drukt een hand tegen het glas en staart onbewogen langs de lens, een blik uit een andere wereld. De vrouw heeft zich in een hoek teruggetrokken, plukt aan het dekentje, het gezicht afgewend. De man schuifelt met lange armen terug naar de vrouw, blijft roerloos, wakend bij haar staan, steunend op zijn knokkels.

Ik was gestopt met filmen.

Twee weken geleden heb ik onopgemerkt aan het einde van de dag de laden van mijn bureau bij de omroep leeggemaakt, wat boeken en een stapel cd's in een boodschappentas gestopt, alle in ordners bewaarde correspondentie in de papiercontainer geworpen. Een schaar bleef achter, een bakje met pennen, een nietmachine, een koptelefoon en een verouderde computer.

Mijn werkplek, waar ik maar af en toe te vinden was.

Ik schoof de bureaustoel aan en ging weg.

'Prettige avond, mijnheer Morland,' riep de portier bij de uitgang.

Ik zwaaide naar de portier.

We hebben onze kunsten vertoond.

We kunnen gaan.

We galmen nog wat na.

Maar spoedig zal het stil worden, bij de een wat eerder dan bij de ander.

Een enkeling lijkt eeuwig.